

ПРАКТИКА СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ТРИБУНАЛІВ ПРИТЯГНЕННЯ ДО МІЖНАРОДНОЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ

PRACTICE OF CONTEMPORARY INTERNATIONAL TRIBUNALS BRINGING TO INTERNATIONAL CRIMINAL RESPONSIBILITY FOR THE COMMISSION OF INTERNATIONAL CRIMES

Кондро М.В., аспірантка

*Інститут держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України*

У статті йдеться про сучасні міжнародні кримінальні трибунали, які на думку автора є кримінальними трибуналами третього покоління. Ці трибунали були описані як змішані «гібридні» або «інтернаціоналізовані» трибунали, представляють собою інститути в яких об'єднуються міжнародні судові установи, і судові інституції тієї країни, де були вчинено відповідні злочини; в цих трибуналах діють іноземні (їх часто називають міжнародними) і національні судді, а в статутах зустрічаються норми і міжнародного процесуального і національного права.

Автор вважає, що першорядною причиною створення змішаних кримінальних трибуналів є неефективність і національних, і міжнародних кримінальних судів у розслідуванні міжнародних злочинів. Змішаний трибунал – досить гнучка форма притягнення до відповідальності в тих випадках, коли за допомогою інших засобів нічого досягти неможливо. Оскільки конструкція гібридного суду є гнучкою, це допускає певний ступінь адаптації, який неможливий у вже створених механізмах, таких як Міжнародний кримінальний суд або національні суди. Крім того, як і спеціальний міжнародний трибунал, гібридний трибунал може усунути прогалини в юрисдикції Міжнародного кримінального суду – зокрема, щодо переслідування за злочин агресії.

Немає однієї моделі гібридного суду. Натомість кожен суд пристосований до конкретних потреб ситуації та зазвичай є компромісом між сторонами, які встановлюють механізм притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення міжнародних злочинів.

У цій статті автором розглядаються практика притягнення до кримінальної відповідальності у сучасних міжнародних кримінальних трибуналах та аналізуються фактори, які можуть визначити рівень їх ефективності. Коротка передісторія в цій області має важливе значення, оскільки один з головних пунктів полягає в тому, що міжнародні кримінальні трибунали не можуть бути відірвані від політичних обставин, які їх створюють, і приводити у виконання свої вердикти, якщо ці вердикти взагалі підлягають виконанню.

Ключові слова: гібридні (змішані) суди, кримінальне переслідування, Сьєрра-Леоне, Східний Тимор, Надзвичайні палати в судах Камбоджі, спеціальний трибунал по Лівану, Косово, обвинувальний акт, практика.

The article deals with contemporary International Criminal Tribunals, which, according to the author, are third-generation Criminal Tribunals. These tribunals have been described as mixed “hybrid” or “internationalized” tribunals, which are institutions that combine international judicial institutions and the judicial institutions of the country where the relevant crimes were committed; these tribunals have foreign (often referred to as international) and national judges, and the statutes contain norms of both international procedural and national law.

The author believes that the primary reason for the establishment of mixed Criminal Tribunals is the inefficiency of both national and International Criminal Courts in investigating international crimes. Mixed tribunals are a very flexible form of prosecution in cases where nothing can be achieved by other means. Since the design of the hybrid court is flexible, this allows for a certain degree of adaptation, which is not possible in already established mechanisms, such as the International Criminal Court or national courts. In addition, like the ad hoc international tribunal, a hybrid tribunal can address gaps in the jurisdiction of the International Criminal Court – in particular, with regard to the prosecution of the crime of aggression.

There is no single hybrid court model. Instead, each court is tailored to the specific needs of the situation and is usually a compromise between the parties that establish a mechanism for criminalizing the commission of international crimes.

In this article, the author examines the practice of bringing to criminal responsibility in modern International Criminal Tribunals and analyzes the factors that can determine the level of their effectiveness. The brief background in this area is important, as one of the main points is that international criminal tribunals cannot be detached from the political circumstances that create them and enforce their verdicts, if those verdicts are enforceable at all.

Key words: hybrid (mixed) courts, criminal prosecution, Sierra Leone, East Timor, Extraordinary Chambers in the courts of Cambodia, Special Tribunal for Lebanon, Kosovo, indictment, practice.

Після 1945 року, коли світ усвідомив весь жах і масштаби Голокосту – систематичних спроб вбивства кожного єврея в Європі – здавалося, що почало існувати загальне зобов'язання: «Ніколи знову». Було введено термін геноцид; була прийнята Конвенція про геноцид [1]; та були встановлені нові норми щодо міжнародного правосуддя та притягнення винних до відповідальності. І все ж через 78 років стає ясно, що світ не досягнув своїх прагнень. На жаль, масштабні злочини продовжують відбуватися з великою частотою та інтенсивністю в багатьох місцях по всьому світу. Досвід показує, що кількість таких злочинів значно перевищує можливість будь-якого окремого трибуналу щодо притягнення до відповідальності навіть значної частини з них. Більше того, злочини часто вчиняються в країнах, внутрішні правові системи яких є крихкими або були повністю скомпрометовані, таким чином, що внутрішні судові процеси не можуть являти собою початковий, первинний механізм для проведення судового

переслідування. Тому, в осяжному майбутньому гібридний кримінальний трибунал – це, трибунал, що поєднує в собі риси міжнародної та національної правових систем, буде необхідний для доповнення міжнародного кримінального переслідування та/або внутрішнього кримінального переслідування за масові злочини (наприклад, геноцид, злочини проти людства та військові злочини).

Враховуючи потенційну необхідність створення майбутніх змішаних трибуналів, а також необхідність підтримки вже створених, в даній статті міститься огляд деяких ключових моментів, витягнутих з практики п'яти змішаних кримінальних трибуналів: спеціального суду по Сьєрра-Леоне, Надзвичайних палат в судах Камбоджі, Спеціальних колегій з тяжких злочинів в Східному Тиморі, Спеціальний трибунал по Лівану, Спеціалізовані палати Косово.

Спеціальну комісія щодо розслідування тяжких злочинів у Східному Тиморі створили тимчасова адміністрація ООН в Східному Тиморі для кримінального пересліду-

вання винуватців тяжких кримінальних злочинів, скоєних під час боїв за незалежність Східного Тимору від Індонезії в 1999 році [2]. Спеціальні комісії були засновані адміністрацією ООН в односторонньому порядку, тобто не на підставі міжнародного договору між ООН і Східним Тимором, оскільки країна перебувала під тимчасовою адміністрацією ООН [3, с. 264]. Більше того, у Східному Тиморі не існувало кримінального законодавства і судової системи для розслідування тяжких злочинів. Створені спеціальні комісії з тяжких злочинів наділені виключною юрисдикцією щодо заяв про злочини, пов'язані з геноцидом, військовими злочинами, злочинами проти людства, тортури, а також злочинах, пов'язаних з вбивствами і сексуальним насильством, вчиненими в період з 1 січня по 25 жовтня 1999 року. Не було прийнято жодного законодавства про створення відповідного управління державних захисників.

Майже через три роки після створення багато хто висловив розчарування недоліками Спеціальних комісій. Багатьох з тих, кому були пред'явлені обвинувачення в звірствах 1999 року не було притягнуто до відповідальності. Відмова Індонезії підкоритися розгляду запитів про екстрадицію або надання допомоги в проведенні розслідування є суттєвою причиною невдач у розслідуванні міжнародних злочинів. Однак навіть у тих випадках, коли Спеціальні комісії виносили рішення, процес їх роботи піддавався критиці. Наприклад, Джоні Маркес був одним із десяти осіб, засуджених під час першого судового процесу щодо злочинів проти людяності, проведеного в листопаді 2001 року, широко відомого як «справа Лос-Палоса» [4] через його складність та масштаби це справа було визнано великим досягненням Спеціальних комісій. Однак правозахисна неурядова організація «Програма моніторингу судової системи» («JSMP») опублікувала детальний звіт, в якому виклала свої побоювання з приводу того, що не були дотримані мінімальні стандарти належної правової процедури [5]. У доповіді ставилася під сумнів неупередженість спеціального Колегії та компетентність адвоката захисту, піддали критиці затримки і перерви в судовому розгляді і заявили, що послуги усного та письмового переведення були неадекватними [5].

Беручи до уваги ці недоліки, важливо визнати значні перешкоди, які ООН пододала при впровадженні гібридної моделі правосуддя в Східному Тиморі. Простіше кажучи, створила судову систему там, де раніше її не було. В рамках цієї тендітної системи був створений спеціальний механізм для боротьби з самими жахливими злочинами. Принаймні механізм працює. Однак підвищена ефективність підкреслює недоліки як підрозділу захисників, так і судової системи.

Велике число пред'явлених обвинувальних висновків і розглянутих справ може свідчити про те, що трибунал успішно виконує свій мандат. Заслухавши свій перший судовий процес у січні 2001 року, Комісія з тяжких злочинів розслідувала і пред'явила 45 обвинувальних висновків щодо тяжких злочинів стосовно 140 осіб. Ці обвинувальні висновки призвели до судових процесів і винесення обвинувальних вироків щодо тридцяти однієї особи, що охоплюють всі рівні індонезійської військової структури та структури командування східно-тиморським ополченням [6].

Велике число справ, за якими ведеться судовий розгляд в Східному Тиморі, спростовує якісну неадекватність судових процесів, чого не поділяють в такій же мірі спеціальні міжнародні трибунали. Наприклад, викликає сумнів, чи всім обвинуваченим у Східному Тиморі було надано адекватний захист [7]. Наприклад, у перших чотирнадцяти справах не було викликано жодного свідка захисту. Обвинувачених зазвичай тримали під вартою понад сімдесят дві години і до проведення попередніх слухань. Деякі з обвинувачених залишалися у в'язницях місяцями або навіть роки в очікуванні суду. Розгляд справ неодноразово відкладався через відсутність перекладачів або суддів. За 2003 рік спеціальна колегія суду по Апеляції не діяла [8]. Крім того, у справах, які були порушені в судовому порядку, і особливо в більш ранніх, судді нехтували застосуванням міжнародного права або застосовували його неправильно і виносили суворі вироки злочинцям низького рівня. Зрештою, до закриття місії ООН і завершення процесу, комісії засудили 84 особи, чотирьох виправдали.

Проблема не в тому, що гібридна модель досягає більшого в теорії, ніж на практиці. Ризик полягає в тому, що адвокати трибуналу пропускають цю прогалину, тоді як її опоненти сприймають її як неминучу. Розуміння причин недоліків трибуналу було б кроком до уникнення обох цих помилок.

Будь-яка держава, що здійснює постконфліктне будівництво, хотіла б перевернути нову сторінку і дивитися в майбутнє, а не в минуле. Таким чином, Сьєрра-Леоне не стала винятком.

Після відновлення миру президент Сьєрра-Леоне звернувся з проханням про створення гібридного суду в листі до президента Ради Безпеки в червні 2000 року, визнаючи, що Сьєрра-Леоне не матиме ресурсів, досвіду чи інфраструктури для самостійного судового переслідування злочинців [2]. Мандат Спеціального суду для Сьєрра-Леоне полягав у судовому переслідуванні тих, хто «несе найбільшу відповідальність» за порушення прав людини у міжнародному гуманітарному праві і за розв'язання 11-річної громадянської війни, яка забрала життя багатьох сьєрра-леонців і знищила цінну власність в країні. Спеціальний суд для Сьєрра-Леоне було створено 16 січня 2002 року за угодою між ООН і Сьєрра-Леоне [9].

Модель Спеціального суду була унікальною серед міжнародних кримінальних трибуналів та інших змішаних судів, оскільки вона розташовувалася в столиці, Фрітануні, що робить її першим змішаним судом, розташованим в країні, де були скоєні злочини.

Однією з великих переваг розташування на суверенній території Сьєрра-Леоне було те, що інформація про процедури була відома і доступна місцевому населенню, що посилювало його абсолютну особливі характерні риси гібридного трибуналу і прийнятність для людей [10]. Більшість сьєрра-леонців вірили в Спеціальний суд, як в механізм притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні злочинів.

Рішення Спеціального суду відповідали стандартам правосуддя, необхідним як для потерпілих, так і для обвинувачених, оскільки його успіх відбився і позитивно вплинув на його спадщину. Ці успіхи включають: завершення розслідувань; пред'явлення обвинувачень підозрюваним з усіх протилежних угруповань; пред'явлення обвинувачень всім винним у вербування дітей і більшості обвинувачених у злочинах за ознакою статі на додаток до інших істотних злочинів; створення Бюро захисту для представлення питань, що представляють загальний інтерес, пов'язаних із захистом, і для забезпечення захисту прав обвинувачених; винесення рішень, що створюють прецедент у міжнародній судовій практиці.

Ця теза показує, що рішення AFRC, RUF, CDF, Taylor [11] були засновані на нормі про те, що судові переслідування, обвинувальні висновки і винесення вироків необхідні у відповідь на правопорушення (тобто каральне правосуддя). Судові рішення мали велике значення для демонстрації того, як справедливості може допомогти запобігти майбутнім злочинам. Винесені вироки в основному вважалися справедливими більшістю народу Сьєрра-Леоне і навіть за його межами [12]. Продемонстрували, що можливо засудити осіб, винних у тяжких злочинах в основному зосереджених на питаннях використання дітей в якості солдатів і примусових шлюбів. Рішення та судова практика довели, що особи, відповідальні за серйозні міжнародні злочини, вчинені під час

громадянської війни, будуть притягнуті до відповідальності і засуджені.

16 осіб отримали вироки тюремного ув'язнення, серед них колишній президент Ліберії Чарльз Тейлор, який у 2012 році був засуджений до 50 років тюрми за злочини проти людства і воєнні злочини. На початок 2013 р. завершені, включаючи апеляційну стадію, судові процеси за обвинуваченням трьох колишніх лідерів Революційної ради збройних сил, двох членів Сил цивільної оборони і трьох колишніх керівників Об'єднаного революційного фронту. Троє осіб були виправдані, ще троє померли під час процесу, серед них Фодей Санко, який помер у 2003 році. Один обвинувачений, Джонні Пол Корома, втік і не був знайдений [12]. 2 грудня 2013 року суд припинив існувати. Його замінив Залишковий Спеціальний суд для Сьєрра-Леоне, який виконує низку додаткових функцій, зокрема захист і підтримку свідків, нагляд за виконанням вироків і розгляд вимог про компенсацію [13].

Існує загальне позитивне ставлення до рішень Спеціального суду для Сьєрра-Леоне, та їх прийнятність, а також їхній внесок у забезпечення стабільності, миру та розвитку. Слід зазначити, що подібні змішані суди, такі як спеціальний Трибунал по Лівану, надзвичайні палати суду Камбоджі створювалися за моделлю Спеціального суду для Сьєрра-Леоне [14].

Більш ніж через тридцять років після падіння режиму Пол Пота [15] за підтримки ООН був створений трибунал, що об'єднує камбоджійське і міжнародне право, процедури і персонал, для суду над ключовими посадовими особами «червоних кхмерів» за звірства, вчинені в кінці 1970-х років.

Надзвичайні палати в судах Камбоджі, або Трибунал над Червоними кхмерами, були створені для переслідування лідерів Червоних кхмерів – радикальних комуністів, які захопили владу в Камбоджі у 1975 році. Вони створили так звану Демократичну Кампучію, також відому як Геноцидний режим, який проіснував до 1979 року і забрав життя від 1 до 3 мільйонів осіб.

Мета Надзвичайних палат – притягнення до кримінальної відповідальності високопоставлених керівників Демократичної Кампучії і тих, хто несе найбільшу відповідальність за злочини і серйозні порушення Камбоджійського кримінального права, міжнародного гуманітарного права та звичаїв і міжнародних конвенцій, визнаних Камбоджею, які були вчинені в період з 17 квітня 1975 по 6 січня 1979 рр. Тому юрисдикція палат була поширена на високопоставлених керівників руху червоних кхмерів, на тих осіб, хто організував і підтримував режим, чий вказівки були підставою для проведення політики геноциду і хто найбільш відповідальний у вчиненні інших злочинів. Це досить вузьке коло людей. Проте під юрисдикцію не підпадають солдати червоних кхмерів, а також середній ешелон влади режиму [15].

Лідер Червоних кхмерів (націоналістичного комуністичного руху) Пол Пот і його соратники цілковито ізолювали Камбоджу від навколишнього світу, ліквідували систему освіти і медицини (усі школи та лікарні були перетворені на в'язниці) і винищували ті верстви населення, які вважали ворожими. Червоні кхмери вбивали в'єтнамців і представників інших етнічних груп, а також цілковито винищили буддистських монахів, християн та мусульман.

Обвинувачення було висунуте 9 керівникам Демократичної Кампучії, серед яких найближчі соратники Пол Пота: Канг Кек Ієу, Нуон Чеа, Кхієу Самфан та інші. Всім їм ставляться в провину: злочини проти людяності (вбивство, винищення, поневолення, депортація, ув'язнення, катування, переслідування за політичними, расовими та релігійними мотивів та інші нелюдські акти); геноциду. Злочин вчинявся через вбивство груп в'єтнамців і представників народності чам; серйозні порушення Женевських конвенцій 1949 р. (навмисне вбивство, тортури

або нелюдське поводження, навмисне заподіяння важких страждань або серйозного каліцтва або нанесення шкоди здоров'ю, умисне позбавлення прав військовополонених або цивільних осіб на неупереджене і нормальне судочинство, незаконна депортація, переміщення або арешт цивільних осіб) [16].

Сам Пол Пот до трибуналу, заснованого в 2003 році, не дожив. Після повалення режиму червоних кхмерів він майже 20 років переховувався в джунглях, але в 1997 році був схоплений і незабаром помер імовірно від серцевої недостатності. Всього в спеціальному трибуналі ООН по Камбоджі заведено чотири справи [17].

За результатами кримінального переслідування Надзвичайних палат у Камбоджі Канг Кек Ієу, Нуон Чеа і Кхієу Самфан отримали довічне позбавлення волі, один підсудний помер до вироку, ще одного визнали неосудним через хворобу Альцгеймера. Справи проти ще 4 обвинувачених були закриті. Надзвичайні палати в судах Камбоджі є першим процесом над комуністичним режимом, процесом над Червоними кхмерами нейтральним і неупередженим. У 2022 році Палати припинили діяльність, оскільки не залишилося живих серед високо посадовців Червоних кхмерів, яким можна було б висунути обвинувачення [18].

Спеціальний трибунал для Лівану був створений у 2007 році під егідою ООН для суду над причетними до вбивства колишнього прем'єр-міністра Рафіка Харірі в 2005 році. Трибунал шукає винних не в масових вбивствах чи злочинах проти людяності, а вбивстві, яке було названо «мерзенним терористичним актом» [19]. Спеціальний трибунал для Лівану, який часто називають «трибуналом Харірі» маючи «міжнародний характер» базується в Нідерландах, об'єднує міжнародних і ліванських суддів [20]. Введення в дію Статут Трибуналу через Резолюцію 1757 Ради Безпеки(2007) [21] продовжує викликати гострі політичні дебати між прихильниками Харірі та просирійців в Лівані щодо його легітимності. Крім того, Спеціальний трибунал для Лівану мав ряд відмінних функцій, включаючи можливість проводити заочний суд без присутності обвинуваченого та переслідувати тероризм, хоча міжнародний консенсус щодо масштабів злочину не досягнуто. Враховуючи глибокий політичний розрив між основними політичними партіями Лівану щодо Трибуналу, є суперечка щодо того, чи зможе виконати свою обіцянку забезпечити «мир через справедливість» [22].

Спеціальний трибунал по Лівану висунув обвинувачення і видав міжнародні ордери на арешт чотирьох фігурантів пов'язаних з шийтською організацією «Хезболла», що визнають багатьма країнами світу терористичною. Висунуті обвинувачення: попередня змова та вчинення терористичного акту за допомогою вибухового пристрою, умисне вбивство з умисним використанням вибухових матеріалів і замах на умисне вбивство. Трибуналом передбачена можливість заочних судових розглядів, якщо обвинувачений: прямо в письмовій формі відмовився від свого права бути присутнім на процесі; не був переданий в розпорядження трибуналу відповідними державними органами; ховається від правосуддя або не може бути виявлений; були зроблені всі розумні кроки для забезпечення його явки в Трибунал, його повідомлено про обвинувачення, затверджених суддею попереднього провадження [23].

Ефективна практична діяльність Спеціального трибуналу по Лівану, його організація та правове регулювання слугують акумуляції міжнародного досвіду при розслідуванні та здійсненні кримінального переслідування за злочини тероризму. У 2020 році Салім Джаміль Айяш, пов'язаний з «Хезболлою», був заочно засуджений до п'яти довічних ув'язнень. Троє інших обвинувачених були виправдані [20].

Спеціалізований суд щодо розслідування воєнних та інших міжнародних злочинів, що були вчинені на території Косова (офіційна назва – Kosovo Specialist Chambers and Specialist Prosecutor's Office), що в подальшому буде

використовуватись під назвою «Спеціалізований суд по Косову» (назва, яка використовується також для позначення Спеціалізованих палат і Спеціалізованої прокуратури та Віддаленого спеціалізованого суду Косова), є одним із видів міжнародних кримінальних (гібридних) кримінальних судових органів [24].

Необхідність створення гібридного трибуналу для злочинів, скоєних у Косово, виникла у 2011 році, коли Рада Європи (далі – РЕ) опублікувала «Доповідь Марті», або її часто називають «Звіт Марті» [25], що засуджував комісію Армії визволення Косова (далі – АВК) у вчиненні злочинів проти людяності та військових злочинів, скоєних проти колабораціоністів сербів і албанців до, під час і після втручання Організації Північноатлантичного договору (далі «НАТО») у Косово в 1999 році [26]. Збройний конфлікт у Косово спричинив масове переміщення цивільного населення та створення Місії ООН з питань тимчасової адміністрації в Косово (далі – МООТК) [27].

Підозрювані були причетні до викрадення сотень людей, переважно етнічних сербів, у гори північної Албанії, де деякі з них, були вбиті в Жовтому домі в Рріпе для вилучення їхніх органів, які мали бути продані на чорному ринку. Голова Асоціації зниклих безвісти з Косово Ранко Джинович звинуватив лідерів АВК, у тому числі колишнього президента Косово Хашима Тачі.

Ці обвинувачення перевернули національний наратив про визвольну боротьбу косовських албанців проти сербів, які більше не розглядалися як гнобителі, а як жертви злочинів, скоєних АВК. Насправді в'язні, які належать до етнічних меншин, серби та косовські албанці, колабораціоністи з сербами або просто політичні опоненти, утримувалися у таємних центрах під контролем АВК і зникли після нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження. Тоді, після вбивства, у деяких в'язнів вилучали органи та вивозили за кордон для трансплантації.

Злочини, які повідомлялися у звіті Парламентської асамблеї Ради Європи були предметом кримінального переслідування Спеціальною слідчою групою (далі – SITF) ЄС. У липні 2014 року головний прокурор SITF оприлюднив обвинувальний висновок проти деяких членів АВК, відповідальних за злочини проти людяності, військові злочини та деякі порушення косовського законодавства за напади на сербів, ромів, колабораціоністів сербів, противників АВК та інших меншин, населення в Косово. Широко розповсюджена торгівля органами, основне твердження «Звіту Марті», не було підтверджено достатніми доказами. Так, президент Республіки Косово запросив ЄС допомогти його країні у створенні нового суду в судовій системі Косова, який судитиме лише високопосадовців АВК косовських албанців [28], тоді як Міжнародний трибунал для колишньої Югославії (далі – МКТЮ) переслідував переважно сербських посадовців і не охоплював післявоєнний період.

Спеціалізовані палати Косово (далі «KSC» або «Суд») KSC і спеціалізована прокуратура були створені Законом № 05/L-053, прийнятим 3 серпня 2015 року Асамблеєю Республіки Косово, який набрав чинності 15 вересня 2015 року. Таким чином, цей Закон про створення KSC був прийнятий для того, щоб забезпечити угоду між ЄС і Косово [27].

За попередніми даними, до кримінальної відповідальності за вчинення воєнних злочинів, злочинів проти людяності та інших злочинів може бути притягнуто десятки колишніх керівників АВК, окремі з яких сьогодні становлять політичну еліту Косова, серед яких – президент Косова Хашим Тачі, спікер парламенту Косова Кадрі Веселі, колишній прем'єр-міністр Косова Рамуш Харадінай, колишній командувач АВК Назіф Мехметі, керівники військових підрозділів АВК Рустем Мустафа Ремі, Самі Луштаку та ін. Зокрема, 24 червня 2020 р. Спеціалізованим судом по Косову було висунуто обвинувачення

у вчиненні міжнародних злочинів першим десяти ватажкам АВК, серед яких і президент Косова Хашим Тачі. Як відомо, Рамуша Харадінай раніше за вчинення міжнародних злочинів на території колишньої Югославії вже було засуджено Міжнародним кримінальним трибуналом по колишній Югославії (МКТЮ), але тоді обвинувальний вирок щодо нього не було підтримано апеляційною інстанцією МКТЮ [24]. Щодо 3 осіб суд розпочався восени 2021 року. Щодо решти триває досудове розслідування. Колишній президент Косова Хашим Тачі 3 квітня 2023 року на засіданні Спеціального суду не визнав себе винним за 10 пунктами обвинувачення у воєнних злочинах і злочинах проти людяності.

На даний момент KSC користується міжнародною підтримкою, особливо серед ЄС, який покладає великі сподівання щодо їх адекватності та відповідності для досягнення своїх цілей.

Завдяки національній інституційній підтримці, KSC може справити певний позитивний вплив на косовське суспільство: перш за все, відновити справедливість для жертв і припинити цикл безкарності; отже, засудити злочинців за злочини, які інакше залишилися б безкарними; моральне визнання та матеріальне відшкодування та реституцію жертвам; таким чином, поєднати каральний і репаративний процес правосуддя перехідного періоду; усунути домінуючий наратив про те, що лише серби скоїли військові злочини, і створити множинний наратив про жертви конфлікту в Косово; нарешті, сприяти внутрішньоетнічному та міжетнічному примиренню та мирному співіснуванню. Правосуддя має здійснитися, і це має бути доведено, що вкрай необхідно для міжнародного кримінального правосуддя.

Це поглиблене вивчення досвіду у створенні та впровадженні змішаних трибуналів є важливим для практиків, а також членів міжнародного спільноти, які прагнуть розробити майбутні механізми притягнення до відповідальності за міжнародні злочини або посилити підтримку існуючих змішаних трибуналів. Таким чином, змішаний трибунал як і раніше є незамінним інструментом у боротьбі за забезпечення того, щоб найтяжчі злочини, що викликають занепокоєння міжнародного співтовариства, незалежно від того, де і ким вони вчинені, не залишилися безкарними. Консолідація найкращих практик допомагає тим, хто намагається вирішити серйозні проблеми, які залишаються в цій галузі, проблеми, які ускладнюються ворожим політичним ландшафтом. Змішані трибунали поєднують національну практику здійснення правосуддя та міжнародний досвід, об'єднують національних та іноземних юристів-професіоналів, які спільно застосовують міжнародне право в галузі прав людини та норми справедливого судового розгляду у внутрішньому судовому процесі, наділеному повноваженнями та юрисдикцією для боротьби з безкарністю. Ці гібридні механізми можуть стимулювати нове і зміцнювати існуюче співробітництво між державами і в рамках більш широкого міжнародного співтовариства в забезпеченні дотримання міжнародного кримінального права.

У багатьох країнах, де створюються гібридні суди, державні установи значною мірою перебувають у стані колапсу, а ресурси обмежені. Роки війни часто призводили до того, що національні судові системи були серйозно ослаблені або не функціонували. Місцеві судові органи часто не мають потенціалу для розслідування та судового розгляду справ, особливо пов'язаних з міжнародними злочинами, і рідко можуть забезпечити мінімальні гарантії неупередженості, необхідні для справедливого здійснення правосуддя. У цих умовах змішані трибунали можуть запропонувати один з єдино можливих судових варіантів притягнення до відповідальності за масові злочини і забезпечення певної міри справедливості для жертв.

З огляду на реальну ситуацію на місцях, створення змішаного трибуналу породжує численні проблеми практично на кожному етапі, від запуску до початку розслідувань, судового переслідування і, в кінцевому рахунку, судового розгляду, винесення вироку. Адекватне фінансування, починаючи з найперших етапів роботи трибуналу, і чітко визначена прокурорська стратегія для прийняття рішення про те, які справи розглядати і коли, особливо важливі. Близькість і зворотний зв'язок на місцях на кожному етапі процесу також можуть сприяти зміцненню

легітимності суду серед потерпілих, груп потерпілих і населення в цілому.

Суд повинен надавати надійні послуги захисту та підтримки свідків, що гарантують безпеку, добробут свідків та жертв, оскільки їх участь є життєво важливою. Перш за все, суд повинен користуватися підтримкою населення країни, політичних діячів і судової системи. За широкої підтримки як національних органів влади, так і міжнародного співтовариства механізм змішаного правосуддя може боротися з безкарністю, розширювати сферу правосуддя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/genocide-conv-1948> (дата звернення 28.04.2023).
2. Committing to Justice for Serious Human Rights Violations Lessons from Hybrid Tribunals. URL: https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ_Report_Hybrid_Tribunals.pdf (дата звернення 28.04.2023).
3. Antonio Cassese, Paola Gaeta Cassese's International Criminal Law. Oxford, 2013. 472 p.
4. Case No. 9/2000. For the Los Palos Case indictment, judgments and JSMP commentary. URL: <http://www.jsmp.minihub.org/Trialsnew.htm> (дата звернення 2.05.2023).
5. JSMP Trial Report, Los PALOS, supra note 16. URL: <https://jsmp.tl/wp-content/uploads/2012/05/The-Los-Palos-Case-2002.pdf> (дата звернення 2.05.2023).
6. Human rights watch, justice denied for East Timor, supra note 10. URL: <https://www.hrw.org/legacy/backgrounder/asia/timor/etimor1202bg.htm> (дата звернення 5.05.2023).
7. The Serious Crimes Process in Timor-Leste: In Retrospect. URL: <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-TimorLeste-Criminal-Process-2006-English.pdf> (дата звернення 5.05.2023).
8. D. Conen Seeking Justice on the Cheap: Is the East Timor Tribunal Really a Model for the Future? URL: <https://www.eastwestcenter.org/sites/default/files/private/api061.pdf> (дата звернення 6.05.2023).
9. Report of the secretary-general on the establishment of the Special Court for Sierra Leone: United Nations document: S / 2000 / 915. New York UN, 2000. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/424039> (дата звернення 6.05.2023).
10. Jalloh, Charles C., Consolidated Legal Texts for the Special Court for Sierra Leone (2007). URL: <https://ssrn.com/abstract=1438748> (дата звернення 7.05.2023).
11. Impact and Legacy Survey for the Special Court for Sierra Leone' (2012). URL: http://www.rscsl.org/Documents/NPWJ_SCSLImpactLegacyReport_04OCT12.pdf (дата звернення 7.05.2023).
12. L. Sriram. Wrong-Sizing International Justice? The Hybrid Tribunal in Sierra Leone (2006) Volume 29 Fordham International Law Journal. p. 472. URL: <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2008&context=ijl> (дата звернення 08.05.2023).
13. D. Tolbert. Exploring the Legacy of the Special Court for Sierra Leone (2013). International Criminal Transitional Justice paras. URL: <https://www.ictj.org/news/exploring-legacy-special-court-sierra-leone> (дата звернення 08.05.2023).
14. S. Williams. Hybrid and Internationalised Criminal Tribunals: Selected jurisdictional Issues (Hart, 2012). URL: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r25039.pdf> (дата звернення 08.05.2023).
15. Ek Madra. Thirty years on, Khmer Rouge torturer faces justice. URL: <https://www.reuters.com/article/idINIndia-38021420090215> (дата звернення 20.05.2023).
16. Agreement between the United Nations and the Royal Government of Cambodia concerning the prosecution under Cambodian law of crimes committed during the period of Democratic Kampuchea 06.06.2003. URL: <https://www.insdip.com/wp-content/uploads/2020/10/Acuuerdo-entre-Camboya-y-las-Naciones-Unidas.pdf> (дата звернення 20.05.2023).
17. Report of the Secretary-General on Khmer Rouge trials 12 October 2004. URL: <https://archive.globalpolicy.org/images/pdfs/1012sgreport.pdf> (дата звернення 20.05.2023).
18. C. Ronald. The Cambodian Amnesties: Beneficiaries and the Temporal Reach of Amnesties for Gross Violation of Human Rights, 22 Wis. Int'l L. J. 99 (2004). URL: <https://www.jstor.org/stable/10.3998/mpub.4773450.17> (дата звернення 20.05.2023).
19. S. Meisenberg, Ig. Stegmiller, The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia: Assessing their Contribution to International Criminal Law. Hague, 2016. URL: <https://www.justiceinitiative.org/publications/performance-and-perception-impact-extraordinary-chambers-court-cambodia> (дата звернення 20.05.2023).
20. A. Knudse, S. Hanafi. Special Tribunal for Lebanon (STL): Impartial or Imposed International Justice? pp. 176–200. URL: <https://www.idunn.no/doi/abs/10.18261/ISSN1891-814X-2013-02-05#> (дата звернення 25.05.2023).
21. Резолюція Ради Європи ООН №1757 від 30.05.2007. URL: https://www.stl-tsl.org/sites/default/files/documents/legal-documents/un-documents/2007_05_30_SCR_1757_EN.pdf (дата звернення 26.05.2023).
22. The Special Tribunal for Lebanon Law and Practice / Alamuddin et al. Oxford : Oxford University Press, 2014. URL: <https://academic.oup.com/book/2232> (дата звернення 26.05.2023).
23. Statute of the Special Tribunal for Lebanon. URL: https://www.stl-tsl.org/sites/default/files/documents/legal-documents/statute/Statute_of_the_Special_Tribunal_for_Lebanon__English.pdf (дата звернення 26.05.2023).
24. Базов О.В. Питання правового статусу Спеціалізованого суду по Косову. *Часопис Київського університету права*. 2020. Вип. 2. С. 434.
25. Julie Mertus. Reconsidering the Legality of Humanitarian Intervention: Lessons from Kosovo, 41 Wm. & Mary L. Rev. 1743 (2000). URL: <https://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1537&context=wmlr> (дата звернення 26.05.2023).
26. Council of Europe Committee on Legal Affairs and Human Rights. 2011. URL: <https://pace.coe.int/en/pages/committee-5/committee-on-legal-affairs-and-human-rights> (дата звернення 26.05.2023).
27. M.S. Cataleta. The Kosovo Specialist Chambers The last resort for justice in Kosovo? *Journal of International Criminal Law*. 2022. Vol.3. P. 6. URL: https://www.jicl.ir/article_144695_033be99d83f15dda602d3fe37c41093a.pdf (дата звернення 26.05.2023).